خەپیشاندان و ناڕازایەتیکان بەردەوامن لە ئێران.. زاهیر باهیر

خەپیشاندان و نارەزایەتیکانی ئێران پێیان نایە هێڵی پێنجەمەوە نزیکەی سی شار و شارۆچکەی گرتتەوە. هاوکاتیش جەندرمە و پاسدار بە شێوەیەکی دڕندانە هێرشیان بوونەتەوە سەرکوتکردن و کوشتن و گرتن و هەڕەشەکردنیان بەردەوامە.
تا ئێستا ئامارێکی ورد نییە و کەس نازانێت چەندێك کوژراون یاخود بریندارن و گیراون یا هەڵنراون. بەڵام ئێوەی ئاشکرایە خەڵکەکە سنوری خەپیشاندان و ناڕازایەتیان شکاندووە بووەتە هاپەیمان. هەر ئاواش سنوری داخوازییە هێژانەییەکانیان سەبارەت بە بەرزبوونەوەی تێچوی پەداویستییەکانی ژیانیان ، بە هاتنەخوارەوەی نرخیان بەرەو سنوری سیاسیانە هەنگاوی ناوە بە دروشمی " بەوخە ژەم " " بە دەرەوە دیکتاتۆر " " ژن ژیان ئازادی " و زۆری دیکەی گرتووە بەخۆوە.
لەو لاشەوە سەرۆك کۆمار ، پزیشکانی، هێوە دەدات بە شێوەیەکی هەمنانە کپیان بکاتەوە ، گوایە "گوێبیستی داخوازییەکانیانە ، گرفتەکانیان حەل دەکات دەیەوێت نوێنەرەکانیان ببینێت و قسەیان لەگەڵدا بکات" . بەڵام وەکو فەرهاد ناوەك کە خوێندکاری زانکۆیە وتی " مەگەر کەسەك ساویلکە بێت باوەڕی بەوان هەبێت ، ئەوان گەر دەیانەوێت گومان لێبگرن ، بۆچی ئەمان کوژن لەسەر شەقامەکان ، بۆچی بەندییەکان ئازاد ناکەن ، بۆچی ژیانی خەڵکی ناگەڕێنەدەمانەوێت لەبەرچاومان گوم بن .."
خوێندنەوە و شیکارێکی زۆر دەکرێت بە بارودۆخەکە کە زۆرێك لەوانە گەشبین نین تا ئەو هادیەی کە دەڵێن هەنگاو ئەنجامەکەی خراپتر بێت. پاساویشیان بە قسەکانیان نموونەکانن کە لەم ساڵانەی پێشتر و ئێستادا بینراون و دەبینرێن وەکو عێراق ، میسر ، لیبیا ، سوریا … یا هەندێك لە چەپەکان و مارکسییەکان پاساویان ئەوەیە" گەیشتنی حوکمێك بە حوکمێکی دیکە ژیانی کرێکاران و خەڵکانی زەحمەتکێش چارەسەر ناکات و باری گرانی خەیان لەسەر شانی دەمێنێتەوە" .
بە گومان هاپەیمانەکان هەر وەکو چۆن دیاریکردنی هەوداناکەی پێشبینی ناکرێت هەر ئاواش ئەنجامەکانیان گەر بمانەوێت بە بەرنامە

و ویست و ئامانجی ئەم بەت ئاوەش ڕووندات . ئاوەی ڕووندا
ئاوەوەی مڕوو بەکەس ناوەستێنرێت و گەنکارییەکان ڕەچکەی خۆیان
زەربەی جار بە ویست و ئارەزوی ئەم دەگرن.
گەر ئاپۆینی ئێران سەربکەوێت بە بەچوونی من گەلانکاری گەورە نەك
هەر لە ئێراندا ڕوودەدات بەڵکو دەنگەتە لە ناوچەکەشدا ڕووبدات.
یەك: دەبەتە هەی گەلانەوەی ئیرادە و متمانەی خەڵکی بە خودی خۆی
کە کاتێك دەتوانن کە ژەمەك کە 47 ساڵە لەسە حوکمە و هەموو
جومگەکانی ژیانی خەڵکی لە هەموو بوارەکاندا کۆنترڕ کردووە
بگەڵن، بە گومان دەتوانن دەسەڵاتدارانی ئایندەش ئاسانتر بگەڵن .
خەڵکی لە ئێراندا دەبنە خاوەن ئەزموونێکی گەورەتر کە دەکرێت لە
هەموو جیهاندا بە تایبەت ناوچەکەدا نموونەیەك بێت و بڕچاو
بگیرێت.
دوو: گەلانکاری لە ئێراندا بناخەی گەلانکاری لە عێراقدا دادەنێت
چونکە وەکو زانراوە لە عێراقدا ئێران حوکم دەکات و کۆنترۆڵی
هەموو شتێکی کردوە و پارێیەکی زۆری عێراقی بە ئێران و
موالیەکانی سەر بە ئێران تەرخان کردوو.
سێ: مەترسی هەڕشی ئیسرائیل و ئەمریکا بە سەر ئێران چی تر نامێنێت
ئەگەر وەختیش بێت ، بەمەش نەك هەر زەرەری گیانی و ماڵی لە هیچ
لایەك بەم شێوە نادرێت، بەڵکو بە ماوەیەکیش ئاسایش بە ناوچەکە
دەگەڕێتەوە کە لە ڕوودانی هەر شێوەکدا لەگەڵ ئێراندا عێراق
زەرەرمەندی سەرەکی دەبە لە هەموو ڕوەکەوە، لە پلەی دووهەمیشدا
وڵاتانی دەرو دراوسێ.
چوار: ئاو جەماوەر گەورەیی شیعەو سوونە کە بەرانبەر بەیەك لە
حوکمدا وەستاون یەك لە ترسی ئاوی تریان خۆی زیاتر پێ چەك دەکات و
بڕاو بە کەمپانیای چەك و تەقەمەنی وڵاتانی پێشکەوتوی پێیشسازی
دەدەن، جەماوەرەکیان گەر بە کاتیش بێت لە حوکمدا نامێنێت . ئەم
جگە لە دروستکردنی گروپ و ڕێکخراوی چەکدارانە لە وڵاتانی دیکەدا
لە بەرانبەر بەیەك کە شێوەی بەوکالەت دەکەن. بە گەلانی ژەم لە
ئێراندا تا ئادەیەك ئاو کرژیێ گەر بە کاتیش بێت نامێنێت و خاو
دەبەتەوە.
پێنج: هاوکاری لەجیستکی و ئایدەلۆجی و سەربازی و دارایی
حیزبەکانی پاشکۆی دەسەڵاتدارنی ئێران نامێنێت و بەمەش حیزبەکان
لاواز دەبن .
شەش: لاوازبوون و کەناڕکەوتنی حیزبە نەتەوەیەکان و حیزبە
دەسەڵاتخوازەکانی دیکەی ئێران ، کە ئەمەش خاڵکی زەر ئیجابیێ .
حەوت: ئەزموونی 47 ساڵەی ئێرانیەکان لەگەڵ ئەم ژەمەدا ،
گریمانی کەمتر هەیە تاکو ڕژەمکی دیکەی دینی دوای ئەمان

دروستببێت ، لەو بارەشدا بارودۆخی ژنان لە ئێراندا لە زۆر ڕووەوە تا ڕادەیەکی زۆر بەرەو باشی دەگۆڕێت .
هەشت : ئەو ئاشکرایە هەمیشە خەپیشاندان و ڕاپەڕینەکان لەسەر داخوازی ژیان و بەرزبوونەوەی نرخ و نەبوونی ئازادی ووددێن نێك بە ئامانجێکی دوورتری ئەوەی کە چەپ و مارکسیستەکان دەیانەوێت کە دروستبوونی حکومەتی کرێکاری و دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریە. دەبێت ئەوە تێبگەین کە خۆکەی دەستێوەردانی نان و پیداویستییە سەرەکییەکانی ژیانی دەخاتە پێش سەرانپای دروشمی بریقەداری حیزب و ڕێکخراوە دەسەڵاتخوازەکانەوە. ناکرێت خۆکەی بە سکی برسییەوە ، بە عیلاج و توانای ناردنی منداڵیان بۆ قوتابخانە چاوەڕوانی حکومەتێکی باشتر ، کرێکاری، یاخود دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاری بکەن کە کەی ئەوان گەیشتنە دەسەڵات ئەو کاتە هەموو شتێکیان بۆ بەدەست دەهێنن.
بە گومان ئەوانەی سەرەوە خاڵی سەرەکی پەرتیقن لە گۆڕینی ژێرەمی مۆلاکان و ئاخوندەکان لە ئێراندا خاڵی زەری دیکەش هەن کە پەیوەست ناکات باسیان بکرێت.
هاوکاتیش دەکرێت کە ڕاپەڕینەکە خامۆش بکرێت چ لە ڕووگای کۆنترۆڵی حیزبەکانەوە کە گریمانێکی لاوازە ، یان لە لایەن وتووێژی دەسەڵاتدارانەوە لەگەڵ چەند کەسێک لە خەپیشاندەران بۆ ناوی نوێنەرانی خەپشیاندەرەکان کە لە دەرەوەی کۆبونەوەی جەماوەری و دیمۆکراتی ڕاستەوخۆ وەکو نەردەیەك هەڵدەبژێرن. مەترسییەکی دیکەی گۆڕەش هەیە کە دەستوەردان و کردنەی پاگەندەی گۆڕە و بەاوکردنەوەی قیدە و ڕاگەیاندن لە لایەن ئەمریکا و سەرانی ئەوروپا و ڕوسیا و ئیسرائیلەوە ، کە کارایی ئەمە زۆر بە خراپ لەسەر خەپیشاندەران دەشکێتەوە ، بە باشی و بەسوودیش بە حوکمرانانی ئێران دەگەڕێتەوە.

بۆای من و ڕەنگە زۆری دیکەش، سەرکەوتنی ئەم ڕاپەڕینە زۆر پۆزەتیڤانەیە. لە کاتێکدا کە خۆکەی لە ئێراندا وەکو پێشتر ووتوومە زۆر هۆشیارن و خاوەنی ئەزموونی زۆر گەورەن چۆن لە بەناو شۆڕشی 1978 و 1979 دا کرێکاران و خۆکەی خەیان توانییان خەیان ڕێکبخەن ، ئێستا باشتر دەتوانن و بە ئەزموونکەی زیاتری ناو خودی ئێران و ناوچەکە و جیهانیشەوە خەیان لە ڕووگای ئەنجومەنە ئاسایییە ناهیراشییەکانی شوێنکانی سەر کار و زانکەکان و شەقامەکان و گەڕەکەکان لە ڕووگای دیمۆکراتی ڕاستەوخۆ بەیارە گرنگ و زڕوورییەکانیان بدەن و دەستجەمعیانە بە جێ بەجێکردنی کار بکەن و بە ژیانیان کاری هەڵوەزیانە ڕێکبخەن .
کردنی ئەمانە زڕوورییە و ژیانیش لە کردنیاندا خۆکەی فڕ دەکات

کە دەکرێت کۆمۆنیستی سۆشیالیستی / ئینارکستی بچوك و گەورە دروست بێت و ببنە نموونەیەك بۆ شۆڕش و ناوچەکانی دیکەش .
دڵی با بۆ هیوابین کە خەڵکی ئاپۆیوی ئێران بتوانن ئەو هەنگاوانە بنێن .

زاهیر باهیر
01/01/2026

خوێندنەوەیەك بۆ بزووتنەوەی شانەی کرێکاران لە عێراق (١٩٧٠ – ١٩٨٥).. ئامادەکردن و وەرگێڕان لە عەرەبییەوە: عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

زەمینەی سەرهەڵدانی شانەی کرێکاران لە عێراق
عێراق وەك وڵاتێکی تازە دروستبوو، هەر لەسەرەتای سەدەی بیستەوە شۆڕشی بەرهەمهێنانی ئابووری سەرمایەداری تیایدا باڵادەست بووە. گەشەی پیشەسازی و مانیفاکتۆر و کردنەوەی سەدەها کارگە و وەرشە و دامەزراندنی هەزاران کرێکار و کۆچی جووتیاران لێلادێوە بۆ شار و چنینی هەکاری تر بوونە هۆی خەمڵین و هاتنەمەیدانی چینێکی کۆمەڵایەتی (چینی کرێکار) کە ئامانج بەدەوری خۆی وایکرد مێژووی خەبات و تێکۆشانی چینایەتی لە عێراق پێ بخاتە نێو هەلومەرجێکی ئابووری تازە و ئاستێکی باڵاتر لەنمایشی چینایەتی. مێژووی خەباتی کرێکارانی عێراق، مێژوویەکە پڕ لە خەبات و قوربانی و فیداکاری لەپێناو ژیانێکی باشتر و داهاتوویەکی گەشتر. ئەم چینە کۆمەڵایەتییە وەکچۆن ئامراز و هەکارکانی خەباتی چینایەتی خۆی هەبووە، وەکچۆن ئابرانی عەمڵی خۆی هەبووە، وەکچۆن حیزبی سیاسی و نەقابەکانی خۆی هەبووە، ئاواش ئەدەب و هونەری خۆی بەدەستەوە گرتووە و وەك چەکێکی کاریگەر لەپێناو وشیارکردنەوە و بردنەسەری

ئاگایی سیاسی کرێکاران بەکاری هێناوە. هونەری شانۆ یەکێک بووە لەو هونەرانەی کە کرێکاران پەنایان بۆ بردووە و ویستوویانە لەو ڕێگەیەوە کاریگەری لەسەر ژینگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی لە عێراق دابنێن. ئەمە ئاگەرچی زانیاری پێویستمان سەبارەت بە سەرهەڵدانی شانۆی کرێکاران لە عێراق، وەک بزووتنەوەیەکی هونەری چینایەتی لەبەردەستدا نییە، بەڵام ئەو زانیارییانەی بەردەستن بریتین لە زانیاری قۆناغێکی دیاریکراوی ئەو بزووتنەوە شانۆییە کە هاوتایە لەگەڵ گرتنەدەستی دەسەڵاتی حیزبی بەعس لە عێراق. بۆیە لێرەدا سەرنجی خوێنەران ڕادەکێشم بۆ ئەوەی کە ئەم نووسینە ڕەخنەییەی ئەمە تایبەتە بەو قۆناغە مێژووییە دیاریکراوە، واتە ١٩٧٠ تا ١٩٨٥. زەمینەی سەرهەڵدانی شانۆی کرێکاران لەم قۆناغە مێژووییەی عێراق دەگەڕێتەوە بۆ ئەم هۆکارانە:

یەک : سەرمایەداربوونی پرۆسەی بەرهەمهێنانی ئابووری لە عێراق کە چینێکی کۆمەڵایەتی چڕوسێنەر بەرەوەی دەبرد و حیزبی بەعسی تازە هاتووی سەرکاریش نوێنەرایەتی و پشتیوانی ئەو چینە ستەمکارەی دەکرد.

دوو : بوونی مێژوو و ئەزموونێکی خەباتکارانەی چینی کرێکاری عێراق و لەمەیدانبوونی ئەو چینە کۆمەڵایەتییە و خەبات و تێکۆشانی کۆمەڵایەتی و سیاسی لەپێناو بەرگریکردن لە ئینسانییەتی خۆیان.

سێ : نەخوێندەواری و دواکەوتوویی ئابووری و کۆمەڵایەتی کرێکاران و خێڵکی ستەمدیدەی شارکانی عێراق کە شانۆ دەیتوانی وەکو ئامرازێکی هونەری کاریگەر ئیش لەسەر ئاگایی چینایەتی بکات.

چوار : باڵادەستی ئایدیۆلۆژی سۆشیالیستی یەکێتیی سۆڤیەت و بلۆکی ڕۆژهەڵات و کاریگەری ئەو ئایدیۆلۆژیە سۆشیالیستییە لەسەر جیهان و عێراق و هەورەها و دنێ و سپۆرتی سیاسی حیزبی بەعس لەژێر دروشمە بەناو سۆشیالیستە درزنۆکانی و هەورەها دنێی حیزبی شیوعی عێراقی کە ئۆکسات ئەو دوو حیزبە لەگەڵ پانی سیاسی عێراق لەبەریەکی سیاسیدا هاوپەیمانی یەکتر بوون.

پێنج : بوونی کادیری هونەری و نووسەری بواری شانۆ و ئامادەییان لەپێناو وەرخستنی بزووتنەوەیەکی شانۆیی کە گوزارشت بێت لە خۆن و خولیای کرێکاران.

شەش : نەتوانینی گوزارشتکردن لە خۆن و ئومێدیان بەشێوەیەکی باش لە کێڵ و کۆمەڵگە هونەریی و فەرهەنگییەکان و ئەو نوێنەرانەی کە دەبوو ئامادەییان تیایدا هەبێت، هەروەها دەرکەوتنی نیشانەکانی ناجیددیبوون لەسەر ڕووخساری بەشێک لەو بزووتنەوەیەی کە باوەڕی قووڵی نەبوو بە ئامانجی زاڵبوون بەسەر تەنگوچەڵەمەکان.

سەرهەڵدانی شانۆی کرێکاران لە عێراق بەهۆی پێویستی خۆرای گەیاندنی ئاو چەمک و پەیامە مرۆیی و یاسا و هەستا نوێیانە بوو کە بە بەرژەوەندی چینی کرێکار دەرچوون، لەوانە مافی خانەنشینی کرێکاران، هێگاکانی دەزگاوەی ئاو هەکارانی کە ئەرکیان پاراستنی سەلامەتی گشتی بوو، باشترکردنی هێگاکانی بەرهەمهێنان لەووی چەندایەتی و چەنایەتی، بەیە پێویست بوو میدیا بگشتی و میدیای چینی کرێکار بتایبەتی، جگەی خۆیان بگرن لە پرسەی کارلێککردن لەگەڵ پێشکەوتنە مەدەرنەکان و تەکنەلۆژیای ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و باشترکردنیان لە ژیانی چینی کرێکار. (١) دەخی سیاسی عێراقی سەردەمی پاشایەتی بەهموو جۆرێک لەهێی سەرکووتی سیاسییەوە بەهیچ جۆرێک بواری بە گەشە و ئەدەب و هونەری کرێکاران نەداوە. بەهام لە ساڵی ١٩٥٨ بەدواوە، هەلومەرجی سیاسی گەڵا و جۆرێک لە ئازادی و پشتیوانی ئەدەب و هونەری کرێکاریی هاتە ئاراوە. نەقابە کرێکارییەکان دامەزران و زۆربەی نەقابەکانیش لیژنەی هەشنبیری و هونەرییان هەبوو و ئاو نەقابە کرێکارییانەش هانی کرێکاران و هونەرمەندانیان دەدا تیپی شانۆیی دامەزرێنن. بەمجۆرە لەناو هەناوی ئاگایی چینایەتی کەمەگەی عێراق، کرێکاران دەست دەبەن بە چەکێکی هونەری کاریگەر، ئاویش پێکهێنان و دروستکردنی تیپی هونەری شانۆی کرێکارییە. ئاوەدانەوە لەم بزاڤە هونەرییە کە بەداخەوە هەخنەی ئەدەبی کوردی ئاگایەکی لێی نییە، جگە هەخنەی تووند و نیگەرانی مەعریفییە. ئاوگەرەکانی دنیا و عێراق و کوردستان لەم چەند دەیەی ڕابردوو، بە کەمەیک هەکار کە ئەرە جگە باسکردنیان نییە،دەخێکیان خولقاندووە کەوای کردووە هەخنەی ئەدەبی کوردی نەتوانێت یان نەیەوێت ئاورێک لەم مەسەلە گرنگە بداتەوە.

شوناسی شانۆی کرێکاران چییە؟

شانۆی کرێکاران؛ بەو شانۆیە دەوترێت کە باس لە کێشە ئابووری و کەمەایەتی و سیاسییەکانی کرێکاران بکات و تیشک بخاتە سەر ئاو هەلومەرجە فۆلاکتبار و پە لەستەمەی ژیانی کرێکاران و ستەملێکراوانی ژێر چەوسانەوەی سیستەمی سەرمایەداری. ناوەکی کەمەایەتی دەقە شانۆییەکان زادەی شوناسی کارە هونەرییەکانە. ئاوە جیهەتگیری چینایەتی دەقە شانۆییەکانە دەبێتە شوناسی چینایەتی دەق، نەک پێودانگ و پێوانە شکێیەکانی تری وەکو ناو و تایتلی کرێکاری یان ئاوەی هونەرمەندەکان خۆیان کرێکار بن. لەفەرهەنگی زاراوەی دراما و شانۆدا، شانۆی کرێکاران بریتییە لە چالاکی شانۆیی کە گوزارشت لە کێشەکانی چینی کرێکار دەکات لە

کۆمەڵگەی سەرمایەداری.(٢) ئەو دەقە شانۆییە کرێکارییانەی کە بەزمانی عەرەبی دانووسران و نمایش دەکران، لەسەر چەند تەوەرێک ئیشیان کردووە وەکو خەبات دژی ئیمپریالیزم و بەرجەستەکردنەوەی خەباتی گەلی فەلەستین و قەتنام تا دەگات بە کێشە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکانی کرێکارانی عێراق کە هەندێکجار بەشێوازی کۆمیدی پێشکێشکراون. سەرجەم ئەو تەوەرانەی کارە شانۆییەکان وەک ناوەڕۆکێکی سیاسی لەچوارچێوەی ئایدیۆلۆژیای سۆشیالیستیدا پۆلینکراون بەڵام بەئەوەی سۆشیالیستیی بن. یان وردتر بڵێم بەئەوەی نزیکایەتییان لەگەڵ مارکسیزمی شۆڕشگێردا هەبێت. لەڕووی شوناسی شانۆی کرێکاری فەرمێکی تر وەردەگرێت و دەکەوێتە بەر خوێندنەوەیەکی گاڵتەگرانەی تر. گاڵتەی ئەدەبی و هونەری مارکسیستیی دەتوانێت پێگیرانە گرفتی شوناسی شانۆی کرێکاران لە عێراق زانستییانە و بابەتییانە ببینێت و وەسەرنگاندنی خۆی لەبارەوە بکات. بەواتایەکی تر پەیامی هونەری شانۆی کرێکاران لەعێراق زیاتر ئابووری بووە و لەدووری کێشەکانی نەقابە و خانەنشینی و هەندێکجاریش یەکی ئایار و مەسەلە کۆمەڵایەتییەکانی وەک ژنان، خوولاوەتەوە. دەستەاتی سەرکووتگەری بەعس لەعێراق گۆڕگەی نەداوە بابەتە سیاسییە هەستیارەکان ببنە ناوەڕۆکی کارە شانۆییەکان.

کاروانی شانۆی کرێکاران لە عێراق

بەر لە سەرەتا و دەستپێکی ئەو قۆناغە تایبەتییەی بزووتنەوەی شانۆی کرێکاران ١٩٧٠ – ١٩٨٥، هەندێک چالاکیی هونەری لە ئاهەنگگێڕانەکانی نەقابە و لە باخچەی یانەی هەندێک لەو نەقابانە، وەک نەقابەی میکانیک و نەقابەی خزمەتگوزارییە تەندروستییەکان و نەقابەی خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان دەرکەوتن و هەندێک داهێنانی هونەری کرێکاران لە گۆپەوان و کەرنەقاڵەکاندا بینران وەک داهێنان لە دیزاین و دیکۆرات و پێکەری جوان و نیشاندانیان لەسەر ئەتەمبەلی بارهەڵگری درێژدا، کە دەستەنگینی هونەرمەندە نەقابەکانیان نیشان دەدا، ئەمجگە لەو دیمەنە شانۆیانەی کە لەسەر پشتی فلاتی بارهەڵگرەکان نمایش دەکران و هەروەها دەنگی تەپڵ لەدان و یێتمەکانی سەما و شمشاڵ لەدان و جووڵە کاریکاتێرییەکان کە لایەن هەندێک کرێکاری بەهرەمەندەوە ئەنجام دەدران کە لەئاهەنگی یەکی ئایار بەناوی چینی کرێکارەوە دروشمیان دەوتەوە و لەسەر شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە پەخش دەکران تا جەماوەرێی لە هەردوو دیوی شەقامەکانی بەغدا لایەک و خەڵکی عێراقیش لە قاوەخانە و ماڵەکانیاندا لایەکی ترەوە بیانبینن.(٣) بەڵام ئەمە بە سەرەتای

کاروانی شانۆی کرێکاران نایەتە ئەژمار. سەرەتای ئەو کاروانە لەوەوە دەست پێدەکات کە کاتێک هەریەک لە جەلال ئیبراهیم و جاسم عەبودی لەکەتایی دەیەی شەستەکانی سەدەی ڕابردوو، کە (معهد بغداد التجريبي للفنون المسرحية) لەشاری بەغدا مامۆستای شانۆی کرێکاران دادەمەزرێنن، ئیتر لەوەڕا بیرکۆی دامەزراندنی شانۆی کرێکاریی لەلایەن ئیبراهیم جەلالەوە پێشنیار دەکرێت دواتریش دەچێتە بواری جێبەجێکردنەوە.

بیرکۆی دروستکردنی ماڵی شانۆی کرێکاران و ئاستەنگەکانی

لە ناوەڕاستی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا تیپێکی شانۆیی کرێکاریی پێکهێنرا کە ناوی (ماڵی شانۆی کرێکاران) بوو. ئەم تیپە وەک یەکەم تیپی شانۆیی کرێکاران و یەکەم ئەزموون لە عێراق و جیهانی عەرەبیدا کە سەرجەم ئەندامەکانی کرێکار بوون و هونەرمەندی کۆچکردوو غازی مەجدی لەدەستەی دامەزرێنەرانی بوو و هەرخۆیشی سەرپەرشتی دەکرد. زۆرێک لە هونەرمەندە بەهرەمەند و بەتواناکانی کرێکاران، ئەوانەی کە خاوەنی توانا و بەهرەی هونەری بوون لە بوارەکانی نواندن و لە تەکنیکە شانۆییە جیاوازەکاندا وەک ڕووناکی یان هونەری دیکۆر و دزاین یان دەنگ و مۆسیقا، پێویست بوون بەم ماڵە هونەرییەوە.

بیرکۆی دامەزراندنی شانۆی کرێکاران سەرەتا لەڕێگەی ئەو دەستایەتییەی کە لەنێوان دەرهێنەری گەورەی شانۆ ئیبراهیم جەلال و غازی مەجیدا هەبوو، هاتە ئاراوە. ئیبراهیم جەلال بەئامادەبوونی مامۆستا حەمید حەسانی بیرکۆی دامەزراندنی شانۆی کرێکاران بە غازی مەجدی پێشنیار دەکات و غازی مەجدیش بیرکۆکە پەسند دەکات. واتە خاوەنی بیرکۆکە دەرهێنەر ئیبراهیم جەلال بوو. بە تەمارکردنی ئۆکتەرەکان داوایان لە نەقابەکان کرد کە ئۆکتەرەکان بنێرن بۆ کۆمیتەی ڕێشنبیری و ڕاگەیاندن لە یەکێتیی نەقابەکانی کرێکاران و یەکخستنیان لەیەک گروپ بۆ ناوی ماڵی شانۆی کرێکاران کە هەردوو ڕەگەزی نێر و مێ لەخۆبگرێت. غازی مەجدی داوای لە ئەندامانی ماڵی

شانی کرێکاران کرد کە ئێکتێری مینیان بێ پێدا بکەن، هەندێک خوشکێکانیان و هەندێکیش هاوسەرێکانیان و هەندێکیش کەسوکاریان هێنا. غازی مەجدی دەیویست خەزانێک پێکبهێنێت کە بەڕاستی بتوانرێت ناوی شانێ بنێت. دەستی کرد بێ ئامادەکردنی هونەرمەندان بێ ئاهەنانی نواندن.(٤) بەڵام نابێت ئاوەشمان بیر بچێت کەمێک ئاستەنگ لەبەردەم بزووتنەوەی شانەی کرێکاران لە عێراق هەبوون وەک :

یەک : ئاستی گۆشەی فەرهەنگی کەمێگەی عێراق لەو سەردەمە هێندە لەخوار بوو کە کەمێگە ناو و ناتەرەی ناشیرینیان لە ئێکتەر و هونەرمەندێکان دەنا وەکو شایەر و دومبگچی.

دوو : نەبوونی ئێکتەری مێ و کەمی ئامادەیی ژنان لەسەر تەختەی شانێ بەهۆی دواکەوتووییی بارودۆخی کەمەڵایەتی ئاو سەردەمەی کەمێگەی عێراق.

سێ : نەبوونی هۆڵی پرۆبست و پەنا بردن بێ باخچەی یانەی نزیکەی کرێکارییەکان بێ نمایشی شانۆگەرییەکان.

چوار : نەبوونی دیدگایەکی مارکسیستی شێشگەرانە لەجەرگەی ئاو بزووتنەوەیێ و زاڵبوونی تەوانینی چینێ غەیرێ کرێکارییەکان بەسەر ئاو بزووتنەوەیێدا.

پێنج : فراوانتربوونەوەی هەژموونی حیزبی بەعسی فاشیست بەسەر کار و چالاکی نزیکەکان و هێرسوانیان. ئەم هەژموونە لەساڵی ١٩٧٩ بەدواوە تەختر دەرکەوت.

بەرهەمە هونەرییەکانی بزووتنەوەی شانەی کرێکاران

قۆناغی یەکەم

قۆناغی یەکەمی بزووتنەوەی شانەی کرێکاران بێ شانۆنامەی (ایام العطالة) دەست پێدەکات کە لە نووسینی نووسەری عێراقی ئەدمۆن سەبری و دەرهێنانی جزیف فارس و نواندنی هونەرمەندان مریەم فارس و سەناء سەلیم و سوبحی عەزاوی و عیماد بەدۆن و ئاوانی تر. هەورەها یەکەمین بەرهەمی مانی شانەی کرێکارانیش، شانۆنامەی (البوابة) بوو کە لەنووسینی غازی مەجدی و دەرهێنانی هونەرمەند موحسین عەزاوی بوو و لەسەر شانەی دامەزراوەی گشتی سینەما و شانۆ لە ١٢ی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٧٤ نمایشکرا. پاشان شانۆگەری (رصیف الغضب) نووسینی سەباح عەتوان و دەرهێنانی وجیە عەبدولغەنی و پێشکێشکردنی نزیکەبی کرێکارانی میکانیک لەسەر تەختەی شانەی نەتەوەیی لە کرادە مریەم نمایشکرا. هەروەها شانۆگەری (الدغش) نووسینی هەمزە زوبەیدی درهێنانی قاسم سوبحی و پێشکێشکردنی نزیکەبی کرێکارانی خزمەتگوزارییەکان. ئینجا شانۆگەری (الاهثون)

نووسینی سەباح عەتوان و دەرهەنانی عەبدوڵا جەواد و پێشکێشکردنی نەقابەی کرێکارانی کارەبا. دواتریش شانۆگەری (خان جغان) نووسین و دەرهێنانی جەزیف فارس و پێشکێشکردنی نەقابەی کرێکارانی پێست و چاپخانەکان و لەسەر تەختەی شانۆیی لە کۆڕادێ مریەم نمایشکرا. پاشانیش شانۆگەری (جوکر طایف) نووسینی عەبدولمونعیم جابر و دەرهێنانی وەجیە عەبدولغەنی و لەسەر تەختەی شانۆیی لە کۆڕادێ مریەم نمایشکرا.

قۆناغی دووەم

لەم قۆناغەدا چەند کارێکی شانۆیی هاتنە نمایشکردن، کە ئەمانەن :

شانۆگەری (الغریب) ساڵی ١٩٧٧ نووسینی مالەللا فەرەج و دەرهێنای جەزیف فارس لەسەر تەختەی شانۆی گۆڕک نمایشکرا.

شانۆگەری (محاورات عمالية) ساڵی ١٩٧٨ نووسین و دەرهێنانی جەزیف فارس لەسەر تەختەی شانۆی پەیمانگای نەوتی حارسیە نمایشکرا.

شانۆگەری (درس اضافي) ساڵی ١٩٧٩ لە نووسین و دەرهێنای تالیب عەبیعی.

شانۆگەری (لاتنظر من ثقب الباب) ساڵی ١٩٧٩ نووسینی بورهان بولبول و دەرهێنانی دکتەر عەونی کەرومی

شانۆگەری (رصيف الغضب) ساڵی ١٩٧٩ دوای دووبارە داشتنەوە و زیادکردنی دوو بەش بەی وەک بەرنامەی هاوبەشی یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی عێراق و یەکێتیی نەقابەکانی کرێکارانی سوریا نمایشکرا. لە نووسینی سەباح عەتوان و دەرهێنانی وەجیە عەبدولغەنی و پێشکێشکردنی نەقابەی کرێکارانی میکانیک لەسەر تەختەی شانۆیی لە کۆڕادێ مریەم نمایشکرا.()

هەروەها یەکەمین میهرجانی شانۆی کرێکاران کە سەرجەم تیپە شانۆییەکانی نەقابەی کرێکارانی پارێزگاکانی بابل و دیالێ و نەجەف و کەربەلا و کەرکووک و قادسیە و موسەنا و ئەنبار و هەولێر و موسڵ و بەسرە و بەغدا تیایدا بەشدار بوون کە لە پێنجی ئایاری ١٩٧٩ تا ٢٢ ی ئایاری هەمان ساڵ بەردەوام بوو.(٥)

شانۆی کرێکاران لە سەردەمی جەنگی عێراق و ئێران(١٩٨١ – ١٩٨٥)

دەیەی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوو، دەیەی زێڕینی شانۆی کرێکاران بوو لە عێراق. هونەرمەندە کرێکارییەکان توانیان لەگەڵ ئیش و بارهەمی هونەرییەوە، بەشێک لە ژیان و خەون و ئومێدی کرێکاران بخەنە سەرشانۆ. بەڵام لە دەیەی هەشتاکاندا، واتە لە سەردەمی جەنگی عێراق و ئێران ئەو پەیوەندییە بەتەواوەتی کۆڕ دەبەتەوە و هونەرمەندە کرێکارییەکان یان دەبنە سەرباز و دەنێردرێنە بەرەکانی جەنگ و یانیش دەکرێنە (جەیشی شەعبی) و یانیش خەریکی کاروباری حیزبی بەعس دەبن. جەنگی عێراق و ئێران جەنگی کاولکاری و ماوەرانی بوو بۆ چینی کرێکاری عێراق. شانۆی کرێکاران لەسەرەتای جەنگی نێگریسی عێراق و ئێران تووشی پاشەکشە و بێئومێد بوو تا لە لە ساڵی ١٩٨١ بەیاری یەکێتیی نێقابەکانی کرێکارانی عێراق لەشاری بەغدا میهرجانی دووەمی شانۆی کرێکارانی لە دوو تا حەوتی ئایاری ١٩٨١ سازکرا، خشتەی نمایشکانی ئەم میهرجانە بەمجۆرە بوو:

یەکەم : شانۆگەری (السواعد)، لەلایەن یەکێتیی نێقابەکانی کرێکارانی شاری بەسرە، ئامادەکردنی عەلی ڕەحیمە و دەرهێنانی محەمەد وەهیب.

دووەم : شانۆگەری (حکایە من مجالس الآیات)، لەلایەن یەکێتیی نێقابەکانی کرێکارانی شاری ئەنبار ، ئامادەکردن و دەرهێنانی حامد خەلەف ئەلخاتر.

سێیەم : شانۆگەری (اللعبة)، لەلایەن یەکێتیی نێقابەکانی کرێکارانی شاری بەغدا، نووسین و دەرهێنانی جەزیف فارس.

چوارەم : شانۆگەری (الکرسي المتحرک)، لەلایەن یەکێتیی نێقابەکانی کرێکارانی شاری سەلاحەدین، نووسین و دەرهێنانی جەواد موتشەر.

پێنجەم : شانۆگەری (ایار الدامي)، لەلایەن یەکێتیی نێقابەکانی کرێکارانی شاری سلێمانی، نووسینی تاهیر مەجید عەبدوڵا.

ڕۆژی شەشەم : شانۆگەری (الغارقون)، لەلایەن یەکێتیی نەقابەکانی کرێکاران، نووسینی سەباح عەتوان و دەرهێنانی جەزیف فارس.(٦)
ئیتر دوای ئەم میهرجانە، بزووتنەوەی بەناو شانۆی کرێکاران لەعێراق تووشی متبوون و ساردبوونەوە دێت. ئەم کاروانەی بەناو شانۆی کرێکارانەش بە نمایشی شانۆگەری (رحلة نعمان مع طج الخرسان) کە لەنووسینی مەهدی جەبار حەسەن و دەرهێنانی جەزیف فارس بوو، کۆتایی بە تەمەنی ئەم بزووتنەوەیە هات کە هەر لەسەرەتاوە حیزبی بەعسی فاشیست دەستی نابوو بیناقاقای و سەرەنجام بەتەواوی خنکاندی.(٧)

پوختەی باس
شانۆی کرێکاران لە عێراق زۆر لەپێش ئەو مێژووەوە لەدایکبووە کە هونەرمەندان و مێژوونووسان ئاماژەی پێدەدەن. ئەگەر هەنگاوە سەرەتاکانی ئەو کاروانەشمان لا ووون نەبێت، ئەوا لەدوای ساڵی ١٩٥٨ کە دەخی سیاسی عێراق ئاڵوگۆڕی بەسەردا هات، سەرەتاکانی شانۆی کرێکاریی لەگەڵ کۆرنەڤاڵ و میهرجانەکانەوە دەرکەوتن. بەهام بیرکەی بنیادنانی شانۆی کرێکاران لە عێراقی دوای ساڵی ١٩٥٨ دگەڵتەوە بە کۆتایی دەیەی شەستەکان و سەرەتای حەفتاکان لەسەر دەستی نووسەر و دەرهێنەری شانۆیی ئیبراهیم جەلال پێشنیار کرا. ئەم بزووتنەوە شانۆییە لەگەڵ نەقابەکانی کرێکاران و پێشکەشکردنی دەیان بەرهەمی شانۆیی کرێکاریی توانی تا ئاستێکی باش گۆشە بکات و ببێتە جێی سەرنجی بینەران و کرێکاران. مێژووی شانۆی کرێکاران، مێژووی نەقابەکانی کرێکارانی ژێر هەژموونی حیزبی بەعسی عێراق، نێک هەکخراوە جەماوەری و پیشەییە سەربەخۆ و شۆڕشگێڕەکانی عێراق. ئامانجی سەرەکیش بردنەسەری ئاگایی کرێکاران نەبوو وەکو بانگەشەیان بۆ دەکرد، بەڵکو ئامانجی سیاسی بەعس لەم بزووتنەوەیە لەلایەکەوە خاڵیکردنەوەی بزووتنەوەی کرێکاری بوو لەهەر کارێکی شۆڕشگێڕانە و لەلایەکی تریشەوە کەمکردنگکردنەوەی کاریگەری حزبی شیوعی عێراق و هازیکردنی دژی یەکێتیی سۆفیەتی جاران بوو.

ئامادەکردن و وەرگێران لە عەرەبییەوە: عەبدوڵا سەمان(مەشخەڵ)
کۆنەدا / کۆتایی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥

سەرچاوە و پەراوێزەکان :
(١)جوزيف فارس، اضواء على تجربة المسرح العمالي العراقي، موقع مجلة الفنون المسرحية، https://theaterars.blogspot.com/2020/09/blog-post_30.html
(٢)ياسر غريب، المسرح العمالي ،، ساحة المصنع خشبة، موقع العربي

الجديد، ١ ايار، ٢٠١٥ https://www.alaraby.co.uk/
(٣)جوزيف فارس، اضواء على تجربة المسرح العمالي العراقي، موقع مجلة الفنون المسرحية، https://theaterars.blogspot.com/2020/09/blog-post_30.html
(٤) بشار طعمة، من ذاكرة المسرح العراقي، قصة المسرح العمالي،صفحة التواصل الاجتماعي فيسبوک. ١-١٠-٢٠١٢ https://www.facebook.com/story.php/?story_fbid=3458755660905395&id=78235770187
(٥)رسول سبهان،موقع مجلة الصدى الفصول، ادبية ثقافية، رئيس التحرير بتول الدليمي، شباط ٢٠١٤ http://saddaalf9ool.blogspot.com/2014/02/blog-post_3146.html
(٦)جوزيف فارس، اضواء على تجربة المسرح العمالي العراقي، موقع مجلة الفنون المسرحية، https://theaterars.blogspot.com/2020/09/blog-post_30.html
(٧)ئەم باسە زیاتر سەبارەت بەشانۆی کرێکارانی عێراق، لەم نووسینەدا شانۆی کرێکاران لە کوردستانی عێراق دەبێتە بەشێکی دانەبڕاو لەو مێژووە. ئەمە دەزانین لەم ماوەیەدا(١٩٧٠ – ١٩٨٥)لەنێو بزووتنەوەی شانۆی کوردیدا، شانۆی کرێکاران بوونی هەبووە و کەم تا زۆر ئاماژەی مێژوویی خۆی گەراوە. شانۆگەری مانگرتن نموونەیەکی دیاری ئەو بزاوتە شانۆییە کوردییەیە. بەڵام لەبەر لەبەردەستدا نەبوونی سەرچاوەی پێویست، بەداخەوە نەمتوانی وەک پێویست ئاوڕێک لەو بزاوتە شانۆییە بدەمەوە.

فەرەیدون هوەیدا … گەواهیدەری هەچوونی رۆژهەڵاتی ناوەراست و چەند بەشێکی دراماى ئورانی.. وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵا

لەدیمەشق هاتە دنیا لەدیپلۆماسیەوە بەرەو ئەدەب و هزر چوو و لەتاراوگەش مرد

نووسینی / امیر طاهری
وەرگێڕانی/ ئاکۆ عەبدوڵا

هوەیدا لەپاریس یەکەم ڕۆمانی بەناوی (ژووروەکانی نەخۆشخانە)(*) نووسی، کە یەکەم ڕۆمانە کەسێکی نا فەرەنسی بەزمانی فەرەنسی نووسیبێ، تا ئەمڕۆش بەیەك لەکارە ڕەسەنەکانی سەردەمی خۆی دادەنرێت و بۆ خەڵاتی کۆنگۆریش کاندید کرا. بابەتی سەرەکی ناوی بریتییە لەسەرنەکەوتن لەتێگەیشتنی یەکتری لەنێوان ڕۆژهەڵاتی ئیسلام و ڕۆژئاوای عیلمانی. لەو ڕۆمانەدا لەکاتی ئاهەنگێك کە ژنێکی دەوڵەمەندی پاریسی سازی کرد بوو، ژیانی سێ کەس بەتەواوی دەگۆڕێت.
کتێبەکەی هویدا (شەوە ئاژاوەییەکان) کە بەوەسفێکی بێهودەییانەی درۆزی وەرزی پایز لەنیویۆرك لەگەڵ هاوڕێیەکی دەست پێدەکات. کە لەپێ دەرك بەوە دەکات هیچ کامێکیان ناتوانن بزانن چی دەکەن تا نەزانن ئایینده‌یان چۆن دەبێت. دوای پیاسەکە هویدا چووەوە ناو ئەپارتمانە بەتاڵەکەی، دواتر زەنگی تەلەفۆنەکەی بەر گوێ دەکەوێت و کە بڕیندی دەکات دەنگێکی گەورەی دێتە بەر گوێ کە دەڵێت : ئەوە تۆیت؟
ئەو پرسیارە بەدرۆژایی تەمەن ڕاوەدووی هوەیدای دەنا و هەرگیز نەدەوەستا لەپرسینی: کەینوونەی ڕاستەقینەی هەر کامێکیمان چییە؟ دواتر پرسیارەکە فراوان بوو و لەچوارچیوەی تایبەتی دەرچوو بۆ پشکنینی کەینوونەی فراوانتر: نەتەوەی ئۆرانی و خۆزان لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئیسلام و ئەوەی پێی دەوترێت جیهانی سێیەم.
لەهەشتاکانی سەدەی ڕابردوو هوەیدا توانی لەهەنگاو هەنێت لەدیپلۆماسی و ڕۆماننووسێکی ناسراو بەرەو هزرمەندێکی ڕەسەن و تایبەت بەتۆژینەوە لەشوێنی ئیسلام لەو جیهانەی کە هێزی نائیسلام تێیدا فەرمانەوایە. بەهۆی خوێندنەوە فراوانەکەشی توانی کۆك لەدەقە نەناسراوە بڕاوەکانی ناو پێنج یان شەش زمان دەربهێنێ. ئەو جگە لەزمانی دایك (فارسی)، عەرەبی و فەرەنسی (دکتۆرای بەفەرەنسی وەرگرت) و زمانی ئینگلیزی (کە بەهۆیەوە کاری دیپلۆماسی دەکرد) و ئەڵمانی (زمانی گیسلای ژنی دووەمی). نزیکەی شارەزایی لەهەموو ئەو کەلتوورانە پەیداکرد کە پێوەندییان بەتۆژینەوەکەی هەبوو.
فەرەیدون هوەیدا ساڵی 1924 لەوڵاتی سوریا هاتە دونیا، ئەوسا ئەو شوێنە لەژێر ئینتدابی فەرەنسی بوو. باوکیشی (عین الملك) وەك دیپلۆماسێکی ئۆرانی، سەرکی باڵیۆزخانەی ناوەسمی بەرجەستەکەری بەرژەوەندی ئۆران بوو لەدیمەشق. باوکی هوەیدا، خۆی بڕۆی پێگەیاند. کۆی نانەوایەك بوو لەشاری شیراز، بەناو بەهۆی خوێندن

و تەکۆشان توانی هەڵکشێ و لەتارانی پایتەخت ببێت بەفەرمانبەر. ساڵی 1917 شازادەیەکی قاچاری خوازت. حەوت ساڵ بەر لەوەی پەهلەویەکان شۆنی بنەماڵەی قاجاری لەدەسەڵات بگرنەوە. نازناوی عین الملکی وەك دیاری لەهاوسەرگیریەکەی لەلایەن شاوی قاچارەوە پێبەخشرا. لەگەڵ ئەوەی دەسەڵات لەبنەماڵەی قاچاریەوە بۆ پەهلەوی دەگوازرێتەوە، کەچی باوکی هوەیدا لەوەرگرتنی پلە و پایەی حوکمی نەکەوت. ساڵی 1931 لەوڵاتی سعودیا بوو بەباڵوێز و چوار ساڵ لەوێدا ماوە و نازناوی (ئەمیری حەج) ی پێبەخشرا کە هەموو ساڵێك سەرکایەتی حاجییەکانی ئێرانییەکانی بۆ مەککە دەکرد.
هەرچی هوەیدا و برا گەورەکەشیەتی (ئەمیر عەباسی) بەمەبەستی تەواوکردنی خوێندن بەزمانی فەرەنسی لەلای دایکیان مانەوە، سەرەتا لەدیمەشق دواتریش لەبەیروت. ئەوەش وەك هوەیدا دەڵێت کاوەژنەیەك بوو تاکو تێیدا ئەو درامایانە ببینی کە ئەوسا رووییان دەدا و دواتر رۆژهەڵاتی ناوەراستیان پێکهێنا. جولانەوەی نەتەوەخوازی و بزاوبوونەوەی ئاییدەکانی وەك کۆمونیستی و نازی لەنێوان رۆشنبیرانی عەرەب و دروستبوون ئیسرائیل لەفەلەستین و سەرهەڵدانی تووندەوی ئیسلامی، بەتایبەتی ئیخوانی موسلمین و هەڵکشانی گرژی لەنێوان داگیرکەر و باڵادەستبوونی رۆژئاوایی. هاوکات عەرەبەکان لەزێر بەشی ئیمپراتۆریەتە دڕاوەکەی عوسمانی، وڵاتی نوێ و جۆراوجۆریان پێکهێنا و هەوێیاندا بەهەموو توانایەك ناسنامەی نوێیان دابڕێژن. هوەیدا هەموو ئەوانەی بینی.
بەپێچەوانەی زۆربەی هاوڕێیەکانی خوێندنیشی لەدیمەشق و بەیروت، هوەیدا بایەخی بەکاری سیاسی نەدا، هەیەکەشی بۆ ئەوە گەڕاوە ئەو لایەنێکی دیکەی خوشتری دەزیبێوە. ئەویش سینەما بوو، کە بەواقیعێکی جێگرەوەی دادەنا. لەکاتی بەرپابوونی جەنگی دووەمی جیهانیش خانەوادەکەیان گەڕانەوە شاری تاران و (ئەمیر عەباسی) برا گەورەی لەتەمەنی بیست و یەك ساڵی چووە ریزی هێزەکانی سوپا، بەڵام هوەیدا لەبەر تەمەن بچووکی هەر لەبەیروت ماوە و لەوێدا درێژەی بەخوێندنداد. دوای هاتنە جێشی کورتخایەن بۆ ئەو هەڵچوونە چەپەوو و نیشتمانییەی کە لەنێوان ساڵی 1950 – 1951 لەکاتی خەماڵیکردنی نەوت رووییدا، بۆ تەواوکردنی خوێندن رووی لەپاریس کرد. لەوێدا پێوەندی بەتینی هاوڕێیەتی لەگەڵ ناودارانی وەك (هەنری مارسی، هەنری کۆربن، ریمۆن ئارۆن، مەکسم رودنسۆن، کلود بوردی، و رۆمانووسی ئێرانی تاراوگەنشین، سادق هیدایەتی) بەست.
دوای وەرگرتنی پلەی دکتۆرا لەبواری ئابووری بۆ ماوەی دە ساڵ لەپاریس، شارە خۆشەویستەکەی ماوە و لەنووسینگەی باڵوێزخانەی وڵاتەکەی کاری کرد. پاریس ئەو شوێنە بوو کە بۆ یەکەم جار تیشکی

خستەسەر وەك دیپلۆماسکار، کاتێك که یەکێك بوو لەو سێ کەسەی شاندی ئێرانی لەکۆنگرەی دامەزراندنی مافەکانی مرۆڤ. ئەوە سەرەتای هاریکارییە درێژەکەی ئەو بوو لەگەڵ پرسەکانی مافەکانی مرۆڤدا. ساڵی 1949 لەناو ئەو شاندە ئێرانییە دابوو کە بەشداری کرد لەداڕێژتنی مافە سەرتاسەریەکانی مرۆڤ. لەساڵی 1968 هوەیدا یەکێك بوو لەنووسەرە سەرەکییەکانی جاڕدانی تاران، کە کۆنگرەیەکی نێودەوڵەتی بوو بۆ یادی بیست ساڵەی جاڕدانی یەکەم پەیماننامەی مافەکانی مرۆڤ و ئاهەنگی گێڕا.
لەو کاتەی هوەیدا لەپاریس بوو، (توران مەنسوری) هاوسەری یەکەمی ناسی، کە باوکی ئەو لەساڵانی چلەکانی سەدەی رابردوو، سەرۆك وەزیرانی ئێران بوو، بەڵام هەر زوو دەرکەوت هاوسەرگیریەکەیان ئاسوودەیی نییە، بۆیە دوای ماوەیەکی کورت دەستبەرداری یەکتری بوون، هەرچەند ئەو یارمەتی هوەیدایدا بۆ بنیاتنانی پێوەندی بەهێز لەگەڵ کۆمەڵێك لەچاکسازە گەنجەکان کە حوسێن عەلی مەنسوری برا گەورەکەی توران، سەرکردایەتی دەکردن، ئەو پیاوەی ساڵی 1964 بوو بەسەرۆك وەزیران.
هوەیدا لەپاریس دوای نووسینی ڕۆمانی (ڕۆژەکانی نەخۆشخانە) ، چەندان ڕۆمانی دیکەی نووسی لەوانە، (فڕۆکەخانە)، (لەزەوی نامێدا)، (بەفری سیناء) کە هەموویان لەدەزگای گالیماری چاپکران. هەروەها چەندان لێکۆڵینەوەی نووسیوە، لەوانە (نەوتی ئێرانی) کە بانگەوازێکی بەهێزە بۆ خۆماڵیکردن و ساڵی1951 بۆاوکراوە، و (ئیرتیکیەتی هەزار و یەك شەوە) و (مێژووی ڕۆمانە پۆلیسیەکان). لەساڵانی شەستەکان توانرا هوەیدا ڕازی بکرێ دەست لەپلە و پایەی ناو ڕێکخراوی (یونسکۆ) هەبگرێت و بگەڕێتەوە ئێران، تاکو کاری دیپلۆماسی ئەنجام بدات، ئەو دێژانە پێ بوون لەهیوا لەگەڵ پێشنیارەکانی شا بۆ چاکسازی کە بە (شۆڕشی سپی) ناسرا بوو، لەناویدا گەیانکاری لەناو نەوەکانی کارکەرانی ناو دەزگاکانی وڵات هەبوو. بەوەش ئەمیر عەباسی برای هوەیدا ساڵی 1965 توانی ببێتە بەسەرۆك وەزیران و هوەیداش لەڕێگای کاری دیپلۆماسیدا بوو بەبریکاری وەزیری دەرەوە بۆ ڕێکخراوە نێو دەوڵەتییەکان. لەساڵی 1971 وەك باوەزی ئێران لەنەتەوە یەکگرتووەکان بۆ نیویۆرك ناردرا. کە تا ساڵی 1979 دوای دروستبوونی کۆماری ئیسلامی لەژێر باڵادەستی ئایەتوڵا خومەینی، لەو پایەیە ماوە.
لەماوەی کارکردنی ناو نەتەوە یەکگرتووەکان هوەیدا بڕەوی بەسیاسەتی کرانەوەی نێو دەوڵەتی لەنێوان هێزە گەورەکاندا و بۆ ماوەی چوار ساڵیش سەرکایەتی لیژنەی چەك داماڵینی گرتە ئەستێ. ساڵی 1980 کتێبی (ڕووخانی شا) بڵاوکردەوە، کە تێیدا بەخڕایی

باسی لەشکرشی خومەینی کردووە و رق و تۆەیی خۆشی لەبەرامبەر لەسەداردانی ئەمیر عەباسی برای لەنیسانی 1979 دەربڕیوە. دواتر کتێبی (ئاوێنە بێ مەلا) و دوای تێپەڕبوونی دە ساڵی دیکەش کتێبی (خاچە شکاوەکەی) ی نووسی. کە تۆژینەوەیەکە بێ تووندوتیژی سیاسی لەمژووی ئیسلامی. ئەو کتێبە یەکەم کتێبی هوەیدا بەزمانی ئینگلیزی. دواتر کتێبکی دیکەی بەو زمانە بەناوی (شا و ئایەتوڵا) نووسی. تێیدا هەوڵی تێگەیشتن لەئێرانی نوێ دەدات لەرێگەی دیالێگی نێوان ئەفسانە فارسییە کۆنەکان و تەقالیدی ئیسلامی نوێوە.
لەساڵانی هەشتاکانیش لایەنکی دیکەی بەهرەی هوەیدا لەئەنجامدانی زنجیرەك نیگار و کۆلاژ بەدیارکەوت و بووە مایەی سەرسامی هونەرمەندانی هاوچەرخی، لەوان ئاندی وارهۆل و شاعیر و نیگارکێشی ئەمەریکی مانوخەر یەکتای. هوەیدا پاش بەسەربردنی ملمانێی سەخت لەگەڵ نەخۆشی شیرپەنجە، ساڵی 2006 لەشاری ڤێرجەینای ولایەتە یەکگرتووەکان کۆچی دوایی کرد. دوای خۆی گیسلای هاوسەر و هەردوو کچەکەی ماندانا و ڕۆکسانای جێهێشت.

سەرچاوە: ماڵپەڕی www.asharqalawsat.com

- مەبەستی ڕەمانی (Les Quarantaines) کە ساڵی 1962 بڵاویکردەوە. (وەرگێڕ)

کتێب\ سەرانی مامەحەمە.. ڕۆژنامەنووسی راپەرتۆ خوێناوەکان

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرەبکەن..

SoraniMamahamaDownload

بارزانی لە نێو پرسی ئازەکاندا.. عوسمانی حاجی مارف

مەسعود بارزانی لەمیانەی وتارێکیدا لە کۆبەندی "مەلای جزیری" وەها نیشانیدا کەجەخت لە پاپشتیکردنی پرسی ئاشتی نێوان تورکیا و پەکەکە دەکات، ئەمەش لە هەوەڵدانەکانی بارزانیە کە خەی وەک نوێنەری سەرکی پرسی کورد لە ناوچەکەدا بناسێنێت!.
ئەم هەنگاوەی لەم کاتەدا لە تورکیادا بەئاوەیە کە پەیوەندیەکی کراوەتر و هاوپەیمانیەکی فراوانتر لەگەڵ تورکیادا ئەنجام بدات، لەبەی خەی لە ململانێیەکی بەرفراوانتری ناوچەیی جێگیر بکات، تا وەک سەکەیەک بە بەرزکردنەوەی نفوزی خەی بکاریبهێنێت. ئەم هەنگاوە لە کاتێکی زەر هەستیاردا هاتووە، تەنها دوو ڕۆژ دوای هەڕشکردنە سەر کەرکەی غازی کەرمەر لە سلێمانی، کە لەلایەن فەرکەی بەفەرکەوان یان موشکەوە ئەنجامدرا، ئەمەش شکەکی ئابووری و ئەمنی بە هەرەم دروستکرد. هەرش بە سەر کەرکەی غازی کەرمەر هەشداریەکە بە بارزانی و تاڵەبانی کە هەوڵی بەهەزکردنی پەگەی خەیان یان فراوانکردنی هاوپەیمانیەکەیان ئەدەن، ئەمەش تیشک دەخاتە سەر لاوازی بارزانی و تاڵەبانی بەرامبەر بەو هەزانەی کە هەوڵی تەکدانی سەقامگیری ئابووری و سیاسی ناوچەکە ئەدەن.
لەنێوان نزیکبونەوەی زیاتر و هاوپەیمانی لەگەڵ تورکیا و فشارە ئەمنیەکاندا یاریەکی ئاڵۆز هەیە، سەردانەکەی بارزانی بە دورگەی بەتان ئاوە دووپاتدەکاتەوە کە هەرەمی کوردستان پلانی هەیە هاوپەیمانیەکانی فراوانتر بکات، بارزانی دەیەوێت ڕۆڵی نوێنەرایەتی لەنێوان ئەنقەرە و بەغدا بگێڕێت، هاوکات یاریزانەکی کارا بێت لە پرسی ئاشتی لە ناوچەکەدا! بەڵام گومانی تەدا نیە، هەوڵەستی فەرمی تورکیا ئاوەیە کە کوردستان و هەزە کوردیەکانی وەها دەوێت، ئامادەبن بە پشتیوانی لە داسپاندنی پرسەی بەناو ئاشتی لەگەڵ پەکەکەدا، کە بە ویست و نەخشەی تورکیا بە شوێنەک بگەیەنرێت، ئەمەش ڕەنگدانەوەی ڕکەوتنەکی بەدەنگەوە لەسەر پەگە و ڕۆڵی هەرەم، وەک سەکەیەک بە نوێنەرایەتی یان سازدان لە پرسە ئاڵۆزەکانی

ناوچەکەدا.
هێرشەکانی سەر کەنگە گازیەکان، بوونی هێزی ناوخۆیی یان ناوچەیی ئاشکرادەکات، کە پشتوازی لەو جۆرە هەنگاوانەی بارزانی ناکەن، ئەو هێزانە ئاسایشی وزە وەک ئامرازێکی گوشار بەکاردەهێنن بۆ ناردنی پەیامێک، ئایدگەیەنن هەر هەنگاوێکی سەربەخۆ یان هاوپەیمانێکی نوێ دەبێت تێچووی سیاسی و ئابووری بەرچاوی لەگەڵدا بێت!.
نزیکبوونەوەی زیاتری ئیستای هەولێر و ئینقەرە لە کاتێکی زۆر هەستیاردایە، دوابەدوای پێشهاتەکانی سوریا و پێگەی هەسەد و دەخالەتی ئیسرائیل و ململانێی نێوان ئەمریکا و ئێران و دەخێ ئاماژەی ناوچەکەیە، کە کاریگەری لەسەر ئاسایشی تورکیا هەیە، کاریگەری لەسەر سەردانەکەی بارزانیش دەبێت، کەنتوانێ مەبەستەکەی بهێنێتە دی!.
لەو چوارچێوەیەدا بارزانی، هەرێم وەک زەمینەیەکی ناوەند پیشاندەدات، خەی دەخاتەناو جەرگەی پرسە بەرفراوانە بووەامکانی مەسەلەی کوردەوە. بەنام هێرشە بۆ سەر کەنگەی غازی کەرمەر تیشک دەخاتەسەر ئەو تەحەدایەی کە ووبەووی ناوچەکە دەبێتەوە، واتە بەرگرتن بۆ فراوانکردنی هاوپەیمانێکانی بارزانی، لەهەمانکاتدا ووبەووی هێشەی ئاستوخێ دەبێتەوە بۆ سەر ژێرخانی ژیان و ئاسایشی دانیشتوانی هەرێم، بۆیە پرسیار ئەوێیە بارزانی دەتوانێ لەم دەخێ ئاماژەدا چی بکات بۆ تورکیا، چۆن لە ئایندەی کوردستان دەوانێت؟. ئەوەی لەلایەکی ترەوە لە چاوەوانی بارزانیدایە، کارکردنە بۆ خگونجاندن لەگەڵ دەخالەت و بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا لە ناوچەکەدا، بۆ تایبەتی کە ئەمریکا گەورەترین قونسخانەی لە هەولێر کردەتەوە، بەنام یاریەکە لەنێوان دەوری ووڵاتانی زلهێزی دنیاو ناوچەکەدا بۆ ئاسان بۆ بارزانی بەدەست نایێت.
پاراستنی ئاسایش و سەقامگیری، یان بەرگری لە پرسەکی خوازراو، لە دەخی ئێستای ناوچەکەدا، پێویستی بۆ ئاستی هاوسەنگیەک هەیە کە لەنێو هاوکێشە سیاسیەکان و ململانێکاندا وەک لایەنێکی سەرکی یاری بکەیت، نەک سەر بەلایەنێک یا پشتیوانی بۆ لایەنێک بچیتەناو یاریەکەوە، ئەوەی بارزانی دەیکات پاشکەبوونە بۆ لایەنە سەرکیەکان و لەپێناو پاراستنی هێزەکەی بۆ هەرنرخێک بێت، ئایندەی ئەم ئەبازە بۆ نادیاری ماوەتەوە بەهەی هەوەی هەولێر بۆ هاوپەیمانی نوێ و داشتنەوەی پێگەی ناوچەیی خەی، بەچاوەوانی بۆ ئەو پێشهاتانەی کە ئەمریکا بۆ دەخالەتی لە ئاژهەاتی ناوەاستدا دایرشتووە، بۆ هەشتنەوەی ناوچەکە لە چوارچێوەی باەدەستی ئەمریکادا و پشتیوانی و پاراستنی ئیسرائیلدا.
هەر لەو چوارچێوەیەدا سەردانەکەی بارزانی بۆ دورگەی بۆتانی

تورکیا، هەنگاوێکی ستراتیجیە بۆ بەهێزکردنی زیاتری هێزەکەی بەناوی پرسی کورد لە ناوچەکەدا و پشتیوانیکردن لە پرسەی ئاشتی نێوان تورکیا و پەکەکە، ئەوەی جێگای سەرنجە، ئەمە لەکاتێکدایە کە هێشتا ئاستەقینە بە سەر ژێرخانی ئابووری و ئاسایشی هەرێم هەیە، کە کاریگەری لەسەر نەبونی ئاسایش بە سەرمایەگوزاری و پێگەی هەرێم لە عێراق و ناوچەکەدا داناوە، وەک نموونەی هەڕشکردنە سەر کێڵگەی کەرمێر، کە تەنگدانەوەی گەینی غاز و نەوتە بە لەدان لە نفوزی سیاسی.

هەوڵدانی بارزانی بۆ پتەوکردنی هاوپەیمانیە دەرەکیەکان و پاراستنی سەربەخۆیی سیاسی تەنها بە دەستبەرکردنی پاراستنی ژێرخانی ئابووری و کێڵگەی سەرمایە و ئاسایشی خۆیەتی، بۆ جێگیرکردن و بەفەرمیکردنی دەستاتی بنەماڵە لە چوارچێوەی ئەم هاوکێشە ئاڵۆزەدا، کە پێ لە مەترسی و پشێوی زیاتر بە هەرێم، بۆیە ناتوانێ ستراتیژێکی ڕون و یەکگرتوو، بۆ کۆتایی بە ناجێگیری سیاسی لە هەرێم و لەم دۆخەدا دەستبەر بکات، کە سیاسەت و ئاسایش و ئابووری لە بەرامبەر هەڕشەکاندا بۆیەکەوە دەبەستێت.

هەرش بە سەر کێڵگەی نەوتی کەرمێر ئەوە نیشان دەدات، کە هاوکێشەی "سەرکەوتن یا دۆران" لە ئادەبەدەر ئاڵۆزە. لەکاتێکدا تەنگە هەندێک لایەن دەستکەوتی سیاسی یان ئابووری کورتخایەن بەدەست بهێنن، بەڵام زیانە درێژخایەنەکان کاریگەریان لەسەر هەموو لایەنەکان دەبێت و دۆخەکە زیاتر ئاڵۆز دەکات، تا ئەو ئاستەی کاریگەری لەسەر هەوڵدانی ئەمریکا بۆ سەقامگیری لە ناوچەکەو عێراق دادەنێت، لەلایەکی تریشەوە ئەو دەورەی بارزانی دەیەوێت لەو ململانێیەدا یاریزانێکی باش بێت، دەکەوێتە بەر سەڵاوی ناکۆکی نێخشەو کەکەوتنی سیاستەکانی نێوان ئەمریکا و ئیسرائیل و ئێران و تورکیا و ووڵاتانی عەرەبی.

بەئامانجگرتنی کێڵگەی نەوتی کەرمێر، ڕووداوێکی زەر بەرچاو لەچوارچێوەی ململانێ جیۆپۆلەتیکیە هاوچەرخەکاندا پێکدەهێنێت. هەڕشکردنە سەر ژێرخانی وزە تەنیا لە چاویلکەی ئەمنی ڕاستوخۆوە سەیر ناکرێت، بەڵکو هەڵگری کاریگەریە سیاسی و ئابوریەکانیش دەگرێتەوە. لەهەمانکاتدا شێوەی بەردەوامی نێوان لایەنە شیعەکانی سەربە ئێران لە حکومەتی بەغدا بەرامبەر بارزانی لە حکومەتی هەولێر دەبینرێت، بۆیە کەمپانیەکان بەئاگان لەوەی خۆیان لە سەرمایەگوزاری لە عێراق و کوردستان بپارێزن.

دەتوانین بڵێین هەڕشکردنە سەر کێڵگەی غاز، دەستاتە هەڕشبەرەکان هەوڵدەدەن دەستکەوتی سیاسی بەدەستبهێنن لەکێڵگەی نیشاندانی توانای خۆیاندا، بە لەدانی ئامانجە ستراتیژیەکان و بکارهێنانی

ووداوەکە وەکو هەرشبڕێک لە دانوستانەکاندا، یان وەک ئامرازێک بۆ دووبارە داشتنەوەی هاوسەنگی هێز لەنێوان بەغدا و هەرێمدا، لایەنە میلیشیاکانی پابەندن بەدەوری ئێران لەعێراقدا، ئەو ووداوە دەقزنەوە بۆ ئاوەژووکردنەوەی شەرعیەتی حکومەت تێکبدەن، یان گومان بخەنە سەر توانای پاراستنی سەرچاوەکانی ووزە و دروستکردنی ئاسایشی بۆ سەرمایەگوزاری.

بگومان بەهێی وەستانی بەرهەمهێنان یان دابەزینی وەبەرهێنان و سەرمایەگوزاری و بازرگانی زیانی ئابووری لەدەکاوەتەوە، ئەمە جگە لە زیانە سیاسیەکانی پێیوەست بە دۆخی عێراق، وەک ژینگەیەکی ناپارێزراو بۆ وەبەرهێنان، نادڵنیایی لە بازاڕە جیهانیەکان دروست دەکات و کاریگەری نەرێنی لەسەر سەقامگیری ناوچەکە لە دەوروبەری عێراقدا دەبێت. جگە لەوەش هەرش بۆ سەر کەڵگەی غاز دەرگا بۆ ووەی پەرەسەندنی نائەمنی و دەستوەردانی دەرەکی لە عێراقدا زیاتر دەکات، لەهەمانکاتدا هاوڵەر و بەغدا بیروڕای گشتی بۆ وەهمی چاکسازیەک کە هیچ بناغەیەکی نیە، لە قاڵب دەدەن.

لەم کاتەدا ڕاگەیاندنی ئەمریکا لە دانانی مارک ساڤایا وەک نوێنەری تایبەت لە عێراق توخمێکی نوێی بۆ هاوکێشەکە زیادکردوە. ساڤایا ئاوەڕادەگەیەنێت کە واشنتۆن ڕێگە بە پێکهێنانی حکومەتێکی عێراقی نادات کە ملکەچی دیکتاتۆری کوتلە چەکدارەکان یان کاریگەری دەرەکی بێت، ئاماژەی بەوەشدا کە ئەمریکا ئامادەکاری دەکات بۆ دووبارە پێناسەکردنەوەی سنووری ئێران لە عێراقدا، نەک لە ڕێگەی ڕوبەڕووبونەوە، بەڵکو لە ڕێگەی فشاری سیاسی، ئابووری و دیپلۆماسی، کە تائێستاش دەخەکە ڕێگەی بەو پلانە نەداوە و لە ئاینندەیەکی نادیاردایە.

عێراق و کوردستان، لە ماوەی تەواوی دەسەڵاتی "کوردایەتی و سونە و شیعە"دا، شاهیدی یەک ڕێکەوتنی ڕاستەقینەی نێوان نوێنەرانی خەڵک نەبون، کە بەرژەوەندی دانیشتوان لە پێشینەی بەرژەوەندیە حزبیەکان دابنێن، تەواوی ژیانی سیاسیان سەوداو مامەڵە و نائارمی بووە. شێوەی ڕاستەقینەی خەڵکی عێراق و کوردستان لەبەرامبەر تەواوی سیستەمکدایە کە پێکهاتەی نەتەوەپەرستی و تائیفی و ئیسلامیە، کە دەخالەتی ئەمریکا و ئێرانە، چەندین ساڵە لە پاراستنی خێدا سەرکەوتوو بووە لەسەر حسابی قوربانیەکی بەشومار لە دانیشتوان، بە نەبونی ئاسایش و ناجێگیری و ژیانێکی سەخت.

لەکۆتایدا دەتوانین بڵێین بگشتی چەندبارە دەرگیربونی بارزانی بە تێکڕبونی لە یاری نێوان زلهێزەکاندا و کێشە ناوخۆییەکانی لەگەڵ حکومەتی عێراق و تاڕبانی، بە ڕکابەری و مامەڵەی لەگەڵ هەزو لایەنەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی لە ناوچەکەدا، نەک ناتوانێ

نوێنەری کۆشو پرسی مەسەلەی کورد بێت، بەڵکو بەردەوامی بە ئایندەیکی نارۆشن لەسەر چارەنوسی کوردستان ئەدات، لەهەمانکاتدا هیچکات ناتوانێت دابینکەری ئارامی و سەقامگیری سیاسی و ئاسایش بێت لە هەرێمدا.

پەروەردەکردنی مەدەرنی منداڵان.. ڕەزا شوان

پەروەردەکردنی منداڵان، پرۆسەیەکی سیستماتیکی چاودێریکردنی منداڵانە، لەدایکبوونەوە تا هەرزەکاری لەخۆدەگرێت. چاودێریی جەستەیی، پشتگیریی سۆزداری، ڕێنمایی پەروەردەیی و پراکتیکییەکانی گۆشەپێدانی کەمەایەتی کەدەکاتەوە. پەروەردەکردنی منداڵان، بە سادەیی، واتە تێگەیشتن لە چۆنیەتی پەروەردەکردنی منداڵان. بریتییە لە دیاریکردنی شێوازی پەروەردەکردنی گونجاو، کە کاریگەریی لەسەر ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی منداڵان هەیە. هیچ قەناغێک لە ژیانی مرۆڤدا، هێندەی منداڵی گرنگ و چارەنووسساز نییە. پەروەردەکردنی منداڵان تا ڕادەیەکی زۆر، بەندە بە شێواز و بە چۆنیەتی پەیوەندی و بە کارلێکی دایکان و باوکان لەگەڵ منداڵەکانیان، کە ڕێگەی گرنگ لە دڕئەنجامی کەتایپدا دەگەڕێت.
لە ماوەی دەیان ساڵدا، شێوازی پەروەردەکردنی منداڵان، گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی و بەرچاوی بەخۆیەوە بینیوە. کە ڕەنگدانەوەی گۆڕانکارییە لە نەرمەکانی کەمەگا و لە کاریگەرییە کولتوورییەکان و لە لێکۆڵینەوە دەروونییە مەدەرەکان و لە پێشکەوتووەکانی تێگەیشتنی قووترمان لە گۆشەکردنی منداڵان. لە داهێنانی هەکاری نوێی فێرکردن و پەروەردەکردن. لە ئەمڕۆدا پەروەردەکردنی منداڵان، دینامیکی خێزانی هاوبەشتر لەخۆدەگرێت. ڕێگا بە ئەزموونی فراوانتر دەدات.
پەروەردەکردنی دروستی منداڵان، کارێکی ئاسان و هەمەکی و بێبەکردن نییە، بەڵکو لە هەموو سەردەمێکدا ئەرکێکی قورس و

بەرپرسیارێتییەکی هەستیار و چارەنووسساز بووە. پەروەردەی منداڵان هونەر و زانستییە. کە بە دەژایی سەردەمەکانی مێژوو، پارێزەرێکی بەرچاوی بەخێوەو بینیوە. لە شارستانییەکانەوە تا سەردەمی مەدەرن، ڕێباز و شێوازی پەروەردەکردنی منداڵان لەژێر کاریگەریی ڕەهەندە کولتووری و کۆمەڵایەتی و ئابووریەکاندا بووە.

منداڵان کە لەدایک دەبن، ڕابەری شێوازی چۆنێتی پەروەردەکردنیان لەگەڵدا نییە. هەموو منداڵێک تایبەتە. بۆیە هیچ یاسا و دەستوور و بنەما و ڕێنمایی و ڕێبازێکی گشتگیر و نموونەیی بۆ پەروەردەکردنی منداڵان نییە. بەڵام هەندێک باشترین پراکتیزەکردن لە پەروەردەکردنی منداڵاندا هەیە.

ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین، کە زۆرینەی دایکان و باوکانی ئەمڕۆ، لە هەموو کاتێک زیاتر خوێندەوار و ڕۆشنبیرن. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، لە جاران زۆرتر گومان لە شێوازی دروستی پەروەردەکردنی منداڵەکانیان هەیە.
پەروەردەی مەدەرنی منداڵان چییە؟
پەروەردەکردنی مەدەرنی منداڵان، ڕێبازێکی هاوچەرخە بۆ پەروەردەکردنی منداڵان. تێشک دەخاتە سەر منداڵان، وەک گەنجەی پرسەی پەروەردەیی، بۆ لێبڕچاوگرتنی تایبەتمەندییەکان و پێداویستییە تاکە کەسییەکان و مەیلی سروشتی لەسەر بنەمای ڕێزگرتن و گفتوگۆ و هاندان و ئازادیی بڕپرسانە دامەزراوە. ئەم ڕێبازە جیاوازە لەگەڵ شێوازی پەروەردە نەریتییەکان. چونکە پەروەردەی مەدەرن هەوڵدەدات کە منداڵان لە ڕەگەی بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و داهێنان و لێهاتوویی بیاردان بهەڕ بکات. پەروەردەی مەدەرن هەندێک لە ئاڵنگارییەکانی کۆمەڵگای ئەستامان لێبڕچاو دەگرێت. لەوانەش پشکوتنی تەکنەلۆژیا و گۆڕینی نەرمەکانی کولتووری
و کرانەوەی منداڵان بە ڕووی چەمکە نوێیەکان. لە ڕوانگەی پەروەردەی مەدەرنەوە، منداڵان خاوەنی بیارەکانی خۆیانن. ڕۆڵی دایکان و باوکان لە پەروەردەکردنی مەدەرندا، بریتییە لە دابینکردنی ژینگەیەکی ئاسوودە و لە هاندانی منداڵەکانیان بە گوزارشتکردن لە خۆیان و بشداریکردنیان لە بیارەکانی ڕۆژانەدا، بە شێوەیەکی ئەرێنی. بە پێدانی ئازادیی تاقیکردنەوە و هاندانیان بە پرسیارکردن و فێربوون لە

هەڵەکانیان بەبێ ترس و رەخنە. بەبێ هیچ جۆرە کۆنترۆکردنێک یا زۆرەملێ و بەیار سەپاندنێک. ئامانج بەو مانایە نییە، کە هیچ سنوورێک بۆ منداڵەکانیان نییە.

ستراتیژییەکانی پەروەردەکردنی مۆدێرن هەمەچەشنن، بەوپێیەی هەر شێوازێک کاریگەریی جیاوازی لەسەر ڕەفتارەکانی منداڵان هەیە و دەتوانرێت بۆ تایبەتمەندییە تایبەتییەکان دەستنیشان بکرێت. بۆیە پێویستە ئەو شێوازە جێبەجێ بکرێت، کە لەگەڵ کەسایەتی هەر منداڵێکدا دەگونجێت. چونکە ئەو شێوازەی بۆ منداڵێک دەشێت، لەوانەیە بۆ منداڵێکی دیکە نەشێت.
شێوازی پەروەردەکردنی مۆدێرن، لەم سانایەی دواییدا، جۆگەی مشتومڕێکی زۆر بووە. شارەزایان و دایکان و باوکان، هەرێکە و بانگەشە بۆ چەندین ڕێبازی جیاواز دەکەن. لەکاتێکدا کە هیچ شێوازێکی پەروەردەکردنی ستاندارد نییە، کە بۆ پەروەردەکردنی هەموو منداڵەکانتان گونجاوبێت. بۆ گشتی لەوانەیە هەڵبژاردنی شێوازێکی پەروەردەکردنی گونجاو بۆ منداڵەکانتان بەیارمەتی قورس بێت. بەڵام بۆ تێگەیشتن لە شێوازە جیاوازەکان، دەتوانن شێوازێکی تاوتوێکراو و پوختکراو هەڵبژێرن. گرنگ ئەوەیە، ئەوە بزانن کە هیچ شێوازێکی پەروەردەکردنی نموونەیی نییە. جێبەجێکردنی پەروەردەکردنی مۆدێرنی منداڵان، پێویستیی بە پشوودرێژی و بە تێگەیشتنێکی قوول لە کەسایەتی هەر منداڵێک هەیە.
پەروەردەکردنی مۆدێرن، گرنگی زۆر بە تێگەیشتن لە پێداویستییە دەروونی و سۆزداریيەکانی منداڵان دەدات. ئامانجی بنیاتنانی کەسایەتییەکی دروست و هاوسەنگ و گەشبین و متمانە بەخۆبوونە. ئامێش لە ڕێگەی ڕێنمایی ئارەزوو و ئاراستەکردنێکی راست و دروستی پەروەردەکردنی منداڵانەوە، بەدەستدەهێنرێت.
پەروەردەکردنی مۆدێرن، پشت بە دانانی سنوورێکی ڕوون دەبەستێت. لە هەمان کاتدا ڕێز لە کەسایەتی منداڵان دەگرێت، ڕا و بۆچوونەکانیان بەهێند وەردەگیرێن. ئامانجیش دڵنیایی و شادی و هاندان و متمانە بەخۆبوون بە منداڵان دەبەخشن.
پەروەردەکردنی مۆدێرنی منداڵان، پێویستییەکی ڕەهای ئەم سەردەمەیە، بە بنیاتنانی نەوەیەک کە توانای داهێنان و بڕپرسیارێتی و بڕشداریی ئارەزوویی لە کەمڵگادا هەبێت. بە خڕشویستی و ڕەزگرتن لە منداڵان و فێرکردنی چۆنیەتی

بیرکردنەوە و گوزارشتکردن لە خەیان؛ دەرفەتکی راستەقینەیان پێدەدەین، کە بە تەندروستی و بە دروستی پێبگەن. بگومان دایکان و باوکان و پەروەردەکاران توخمکی سەرەکین لە سەرکەوتنی ئەم ئەرکە پیرۆزدا. بۆیە وەرگرتنی بنەما و شێوازە مۆدێرنەکانی پەروەردەکردنی منداڵان، یەکەم هەنگاوە بەرەو داهاتوویەکی دڵخواز بۆ منداڵەکانتان.
پەروەردەکردنی منداڵانی باش و سەرکەوتوو، لە سەدەی بیست و یەکەمدا، لە هەموو کاتێک قورستر و ئاڵۆزتر. گەلێک بەرهەستی و بەرەکگیری رووبەڕووی پەروەردەی مۆدێرنی منداڵان دەبنەوە. چونکە پەروەردەی منداڵان لەم سەردەمدا، بارودۆخێکی ناوازەی لەگەڵ دایە. پێشکەوتنە تەکنەلۆژییەکان و گۆڕانکارییە کولتوورییەکان، شێوازەکانی خەرایی ژیانی ئەم سەردەمن. هەموویان رۆهەندی نوێیان بە گرنگی ئەرکی پەروەردەکردنی منداڵان زیاد کردوون.
بە پەروەردەکردنی منداڵانی خەراگر لەم سەردەمدا، پێویستە دایکان و باوکان و دادەکان و مامۆستایانی قوناخی خوێندنی بنەڕەتی، نەرم و نیان و میهرەبان بن. منداڵەکانیان بە بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و زیرەکی سەزداری و بیرکردنەوەی ڕەوشت نایابی پەروەردە بکەن. تا بتوانن لەگەڵ شۆڕشەکانی تەکنەلۆژیادا دەربڕن.
منداڵانی ئەمڕۆ، لە ژینگەیەکدا گەورەدەبن، کە بیرکردنەوەی مۆدێرن رووبەڕووی نەرمەکانی نەریتی دەبنەوە. رووداوە گەورەکانی جیهان کاریگەرییان لەسەر دیدگاکانیان هەیە.
کاریگەریی تەکنەلۆژیا لەسەر پەروەردەکردنی منداڵان:
تەکنەلۆژیای دیجیتاڵی کاریگەرییەکی زۆری لەسەر دینامیکی خێزانەکان هەیە. چونکە تەکنەلۆژیا و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، کاریگەرییەکی زۆریان لەسەر گۆشەکردن و پەروەردەکردنی منداڵانی ئەمڕۆدا هەیە. پێویستە دایکان و باوکان لە پەروەردەکردنی منداڵەکانیان، پێکەوە بە هەماهەنگی کاربکەن. هەنگاوی یەکەم پێناسەکردنی ئەو فەلسەفە پەروەردەکردنەیە، کە باوەیان پێی هەیە. ڕەنگە هەر دایک و باوکێک، ڕا و بۆچوونی جیاوازی هەبێت. بەڵام گرنگ ئەوەیە، کار بە هەمان ئامانج دەکەن.
لە جیهانی دیجیتاڵیی ئەمڕۆدا، ئێستەم کە منداڵەکانمان، لە سۆشیال میدیا دوور بخەینەوە. من پێموایە کە منداڵەکانمان هان بدەین کە ئامڕاز تازەکانی تەکنەلۆژیا بەکاربهێنن.

چونکە تەکنەلۆژیا ئامرازێکی بەهێزی فەرکردن و پەروەردەکردنە. بەڵام پێویستیی بە رێنمایی و بە سنووردانان هەیە، بۆ تایبەتیش بە منداڵان.
دەبێت هانی منداڵان بدەین کە بە شێوەیەکی بەرپرسیارێتی و دوور لە هەڵە و لە ئالوودەبوون و زیادەڕۆیی لە بەکارهێنانی ئامرێ تەکنەلۆژیایەکان. تەکنەلۆژیا رێباز و شێوازی پەروەردەکردنی منداڵانی گۆڕیوە و رەهەندی نوێی وەرگرتووە. منداڵانی ئەمڕۆ، لە تەمەنێکی بچووکەوە نوقمی ژینگەیەکی دیجیتاڵی بوونە. شاشە و ئامرێ دیجیتاڵییەکان، بوونە بە پێویستییان و بە بەشێکی دانەبڕاو لە ژیانی ڕۆژانەیان. هاتنی مۆبایلە زیرەکەکان و تابلێتەکان و ئینتەرنێت، شێوازێکی گۆڕیان کردووە لە چۆنێتی دەستگەیشتنی منداڵان بە زانیاری. ئەم پلاتفۆرمە دیجیتاڵییانە، ئەزموونی فێربوونی کەسی پێشکەش دەکەن. کە منداڵان دەتوانن بە خێرایی پێشبکەون و لەو بابەتانە بکۆڵنەوە کە قووڵتر سەرنجیان ڕادەکێشن.
هەندێک لەو مەترسییانەی کە لە ئەمڕدا ڕووبەڕووبوونەوەن دەبینرێ، دەرئەنجامی هاوسەرگیریی تەکنەلۆژیایە لەگەڵ کولتووری گەندەڵدا. بەڵام تاوانەکە لە تەکنەلۆژیادا نییە. بەڵکو لەو کەسانەیە کە بەهێز و بە خراپی بەکاری دەهێنن.
ژیریی دەستکرد، چیتر شتێک نییە دەست نەکەوێت. لە ئەمڕدا بوونە بە بەشێکی دانەبڕاو لە ژیانی ڕۆژانەی منداڵان. پێویستە دایکان و باوکان دەنیابن لەوەی کە ژیریی دەستکرد تەواوکەری گۆشەی منداڵانە. بەڵام ژیریی دەستکرد ناتوانێت جێگەی کارلێکە گرنگەکانی مرۆڤ و زیرەکیی سۆزداری و خۆشەویستی بگرێتەوە. ئەو جیهانەی کە منداڵانی ئەمڕ تێیدا پەرەدەگرن، جیاوازییەکی ڕیشەیی هەیە، لەگەڵ ئەو جیهانەی کە ئێمە تێیدا گەورەبووین.
پرسەی پەروەردەکردنی مەدەرنی منداڵان، پێویستیی بە داشتنی پلانێکی تەکەمە هەیە. پەروەردەکردنیش کارێکی کاتی نییە، کە لە شەو و ڕۆژێکدا بتەدی، بەڵکو بە درێژایی قۆناغەکانی منداڵی و هەرزەکاری، کارێکی بەردەوامە. پێویستیی بە پشوودرێژی و خۆڕاگری و سنگ فراوانی هەیە. ڕاستییەکی هاشا هێنگرە، کە منداڵانی ئەمڕ، لە ئێستاوە زیاتر لەوەی ئێمە هەستی پێدەکەین، لەگەڵ ژیریی دەستکردا، کارلێک دەکەن. ئەگەر ئێمە ڕادەکەین بە ئەوەی بگەین بە ژیریی دەستکرد دا، کەچی دەبینین منداڵەکانمان مەڵەی تێدا دەکەن.

ئایا پەروەردەکردنی منداڵان لە سەردەمی نوێدا، سەدەی بیست و یەکەمدا، سەردەمی تەکنەلۆژیای خێرا و جیهانی دیجیتاڵی و تەنانەت کەمەندایەتییەکاندا، بە دایکان و باوکان قورس و ئاڵۆز؟ ئایا دەتوانن ڕێگە لە داوا و لە خواستەکانی منداڵەکانیان بگرن؟
نالی ـ تەمەن ١٢ساڵان: باوکە ئەمساڵ بە یادی ساڵڕۆژی جەژنی لەدایکبوونم، دەبێت مۆبایلێکی نوێ بە دیاری پێشکەشم بکەیت.
باوکی: بەسەربردنی کاتێکی زۆر لەبەردەم شاشەدا، بە تۆ باش نییە. پێشتریش باسمان لێم بابەتە کردووە.
نالی: دوو ساڵە هەمان قسە دووبارە دەکەیتەوە! هەموو هاوڕێ قوتابییەکانم مۆبایلیان هەیە، منیش مۆبایلەکم دەوێت! من چیم لێوان کەمتر؟
تۆ و دایکم هەمیشە لەسەر لاپتۆپەکانتان و خەریکی مۆبایلەکانتانن! تەنانەت مریەمی خوشکیشم بە ئامادەکردنی وانەکانی قوتابخانەی، سوود لە ئینتەرنێت وەدەگرێت.
نالی بە تووڕەیی و دەستەنگییەوە چوو دەرەوە.
نالی مافی خۆیەتی داوای مۆبایل و ئینتەرنێت بکات، چونکە لە جیهانی مەدەرندا، ئامڕە تەکنەلۆژیاییەکان بوونە بە پێویستی و بە بەشکەی دانەبەاو لە ژیانی ڕۆژانەی زۆرینەی منداڵانی ئەمڕۆدا. ڕۆژی چەند کاتژمێرێک بە بەکارهێنانیانەوە سەرقاڵدەبن. تەلەڤزیۆنی ڕەنگاوڕەنگ و ئینتەرنێت ئایپاد و مۆبایلە زیرەکەکان و سۆشیال میدیا و یارییە ئۆنلاینەکان، سەرچاوەیەکی زۆر باشن بۆ فێربوون و خۆشبەریکردن و وەرگرتنی بابەتی هەمەجۆڕی زانستی و پێوەندیکردن. پەروەردەکردنی نوێ بریتی نییە لە ڕێگرتن لە منداڵان لە بەکارهێنانی ئامرازە داهێنراوە نوێکانی جیهانی تەکنەلۆژیای دیجیتاڵی و سۆشیال میدیا. چونکە لە ئەمڕۆدا ئامرازە دیجیتاڵییەکان، بوونە بە پێویستییەکی گرنگی پرۆسەی فێرکردنی قوتابیان لە قوتابخانەکاندا. بەڵێ پێویستە هەموو منداڵان ئاشنای ئامڕە تەکنەلۆژییەکان ببن و بە پراکتیکی فێربکرێن و ڕابهێنرێن، کە چون بە دروستی بەکاریان بهێنن.
چەند ڕێنماییەک بە دایکان و باوکان:
(ئەنزیک ئەریکسۆن) دەڵێت:"داهاتووی منداڵ هەمیشە کاری دوو کەسە: دایک و باوک و مامۆستا".

دایکان و باوکانی خۆشەویست، بە پەروەردەکردنێکی دروستی

منداڵەکانتان، لەم سەردەمدا، سەردەمی تەکنەلۆژیای مودێرن، دەتوانن سوود لەم ئامۆژگاری و ڕێنماییانە وەربگرن، کە هەندێک ئارامی و ئاسوودەیی دەروونیتان پێدەبەخشن:

١ـ ئەمە دوێنێ نییە:

پەیوەستە ئەوەی دایکان و باوکان، دان بەو ڕاستییەدا بنێن، کە لە ئەمڕۆدا، شێوازی پەروەردەکردنی منداڵان، جیاوازە لەگەڵ شێوازی پەروەردەکردنی کلاسیکی و نەریتی منداڵیی ئەوەدا. پەیوەستە باوەڕتان بە داهێنانەکان و بە شێوەشی پێشکەوتن و بە گۆڕانکارییەکان لە بواڕکانی ژیاندا هەبێت. بە بواری پەروەردەکردنی منداڵانیشەوە.

٢ـ چاودێریکردنی ئامڕۆ تەکنەلۆژییەکانی منداڵەکانتان:

یەکێک لە ستراتیژییە کاریگەرییەکان، بۆ بەڕێوەبردنی بوونی منداڵان لە جیهانی دیجیتاڵیدا، بریتییە لە دانانی سنووری کاتی دیاریکراو بۆ بەکارهێنانی مۆبایلی زیرەک و ئینتەرنێت و ئایپاد. بۆ ئەوەی منداڵان ئالوودەی نەبن و زیادەڕەوی لە بەکارهێنانیان نەکەن. پەیوەستە دایکان و باوکان، سنووری کات و ماوەی دیاریکراوی بەکارهێنانی شاشە، بۆ منداڵەکانیان دابنێن؛ تەنانەت دەتوانن سنووری کات بۆ ئەپی تایبەت دابنێن. ئەم ڕێکخستنانە تەنها بۆ ڕێزامەندی ئەوە دەگەڕێن و دەتوانن لەگەڵ گۆشەکردنی منداڵەکانتاندا ڕێکیان بخەن. زۆرێک لە دایکان و باوکان دووڵەن لە کەینی مۆبایل بۆ منداڵەکانیان و ڕێپێدان بۆ بەکارهێنانی ئینتەرنێت. بەڵام مۆبایلە زیرەکەکان، پەروەردەکردن و فێرکردن و وەرگرتن، بۆ منداڵان ئاسانتر دەکەن. بۆ دابینکردنی پەیوەندی بەبێ ئەوەی پەیوەستیان بە پەیوەندی وای فای هەبێت. ئەمەش ڕێگە بۆ منداڵەکانتان دەدات لە پەیوەندیدا بەمێنەوە بەبێ ئەوەی پەیوەستیان بە هێڵی ئینتەرنێتی تەواو هەبێت.

٣ـ دانانی سنووری کات بۆ بەکارهێنانی تەلەڤزیۆن:

پەیوەستە دایکان و باوکان، کات و ماوەی سێرکردنی تەلەڤزیۆن و بەکارهێنانی ئینتەرنێت بەپێی تەمەنیان بۆ منداڵەکانیان دیاری بکەن. هانیان بدەن بۆ ئەنجامدانی چالاکی (ئۆفلایین) واتا هاندانیان بۆ چالاکییە جەستەیی و دەروونی و ئاقڵی و یاری و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی دەرەوەی بەکارهێنانی ئامڕۆ دیجیتاڵییەکان. هانیان بدەن بۆ دروستکردنی، هاوسەنگییەکی تەندروست لە نێوان تەکنەلۆژیا و

تاقیکردنەوەی جیهانی راستەقینەدا. دەتوانن پرۆفایلێک بۆ هەریەک لە منداڵەکانتان دروست بکەن. ئامانجی ئەوەیە کە تەنها دەستیان بە ناوەڕۆکی ئەو بابەتانە بگات، کە لەگەڵ تەمەنیاندا گونجاون.

٤ـ بلۆککردنی ماڵپەڕ و شوێنە نەشیاوەکان:

وەک دایکان و باوکان، دەنگ بتانوانێت ئاگاداری جۆرە جیاوازەکانی ئەو ماڵپەڕانە ببن، کە منداڵەکانتان سەردانیی دەکەن. ئەگەر سایتێک یا سایتانەکی نەگونجاوتان دەزیەوە، لە ڕێگەی دابینکەری خزمەتگوزاری ئینتەرنێتەکانتانەوە، یان لەسەر ئامێرەکانی منداڵەکانتان بلۆکیان بکەن.

5ـ ئەپەکانی پەروەردەکردنی منداڵان:

زۆرێک لە گەشەپەدەرانی ئەپەکان، خزمەتگوزاری نوێیان بۆ دایکان و باوکان دەستپێکردووە. ئەم ئەپانە دەتوانن چاودێری تەواو میدیایەکان بکەن، فیلتەر بۆ ناوەڕۆکی نەشیاو بۆ منداڵان دابنێن.

٦ ـ نموونەیەکی باشبن بۆ منداڵەکانتان:

(جۆزف جۆبەر) دەڵێت:"منداڵان پێویستییان بە پێشڕەنگ هەیە، نەک بە ڕاخنەگرتن".

منداڵەکانتان لاسایی زۆرێک لە ڕەفتارەکان و لە خووەکانی ئەوەی دایکان و باوکان دەکەنەوە. پێویستە نموونە و پێشڕەنگ و سەرمەشقی مەدەرن و باشبن لە فێربوون و لە چۆنیەتی بەکارهێنانی تەکنەلۆژیادا. بە شێوەیەکی بەرپرسیارانە ڕەفتاربکەن. بە پاراستنی پێوەندییەکی کراوە، تا منداڵەکانتان هەست بە ئاسوودەیی بکەن.

٧ ـ کارلێکی ڕاخنەیی لەگەڵ ناوەڕۆکی:

منداڵەکانتان هانبدەن، بۆ بیرکردنەوەیەکی ڕاخنەگرانە، دەربارەی ئەو ناوەڕۆکانەی
لە ئینتەرنێتدا دەیانخوێننەوە. بە ڕاشکاوی گفتوگۆ لە بارەیانەوە بکەن.

٨ـ هاندانی ڕەفتاری ئەرێنی ئۆنلاین:

منداڵەکانتان فێربکەن، کە چۆن لە ڕێگەی ئۆنلایینەوە ڕەفتاری جوان بکەن.

هەریەکە لە ئێوەش ئازادن، کە کێلیلی تر بۆ ئەم ڕێنماییە و ئامۆژگارییانە زیادبکەن.

سەرەڕای ئەو بەرهەستییانەی پێشکەوتنی تەکنەلۆژیا

دیانخەنەوو، گرنگە دان بە گرنگی و بە سوودە زۆرکانی تەکنەلۆژیادا بنێن، کاتێک کە بە شێوەیەکی دروست و هاوسەنگ بەکاردەهێنرێن. بەڵام ئەگەر بە نادروستی و بە خراپی بەکاربهێنرێن زیانیشیان هەیە. ئامرازە دیجیتاڵییەکانیش گیانەوەرەکی لەدایکبوو نین. مرۆڤ دایهێناون و دروستیکردوون و بەرنامەڕێژی کردوون. لەژێر رکێف و کۆنترۆڵی مرۆڤ دان. سوودیان یان زیانەکانیان، لە چۆنییەتی بەکارهێنانیان دایە.
لە جیهانێکدا کە بە خراپییەکی سەرسوڕهێنەر دەگۆڕێت، پەروەردەی کلاسیکی و نەریتی، بەس نییە بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئاستەنگییەکانی سەردەمی مەدەرن.

لە کۆتاییدا، لە میانەی گرنگیدان بە خۆشەویستی و بە پێوەندییەکی دروست، لەنێوان ئەوەی دایکان و باوکان و منداڵەکانتان. دەتوانن، بەسەر ئەو سەختی و ئازی و بەرهەستیانەی، کە دێنە ڕێی پەروەردەی مەدەرن، سەربکەون و منداڵەکانتان بۆ داهاتوویەکی گەشتر و شیاوتر پەروەردە و ئامادە بکەن.

(*) تا ڕادەیەک سوودم لە چەند ماپڕۆکی ئینگلیزی وەرگرتووە.
دوبەی: ١/١/ ٢٠٢٦